

Гагаузите – другите бесарабски българи

Сергей УЗУН*

Макар че някои ги смятат за “селджушки турци”, те все още съхраняват типично българската си материална и духовна култура

Македонците съвсем не са единственият пример за това, как хора принадлежащи открай време към българската нация, могат да бъдат обявени за отделен, при това “древен”, народ. Такава е и “гагаузката нация”, уж съществуваша на територията на днешна Украйна и Молдова. Всъщност, в тези земи гагаузите се преселват от Добруджа след руско-турските войни през XVIII и началото на XIX век. За бягството им, заедно с много други българи, в Русия се съхранява точна документация, в която те са регистрирани като бежанци или колонисти. Някога гагаузите са живеели в трите основни български области – Мизия, Тракия и Македония. Те обаче не пазят никакви спомени за мнимата си родина, уж намираща се в Анадола, нито за измисления селджушки произход. Впрочем, тезата за подобен произход въобще не може да обясни присъствието им в Тракия.

До 1869 в никой документ не се споменава името ”гагаузи”. До това време те са били определяни от всички като “българи”. Материалната им култура е същата, както и на останалите българи в областите, където живеят или са живели някога. И всички опити да се изведе или създаде модел на гагаузката материална култура извън българската, са обречени на провал. Духовният живот и религията на гагаузите са проява на типично българският вътрешен мир, а специфичните моменти в тях са просто разновидност на душевността на българина изобщо. Фолклорът на гагаузите по своите мотиви, идеи и образи, т.е. същностно, исторически и художествено, напълно съответства на този на българските им съседи и съплеменници.

Така, езикът остава единственият признак, отличаващ гагаузите от останалите българи и давайки повод на някои да ги определят като “тюрки” или “турци по произход”.

Отделянето на гагаузите от българите започва едва след Втората световна война, като в бившия Съветски съюз то е част от тогавашната държавна политика. Руски и азербайджански учени се заемат да открият у тях небългарски черти, утвърждавайки ги по този начин като “тюркская етническа общност”. Пак тогава стартира и създаването на “гагаузки национални кадри”, които получават подготовката си в Азербайджан. Тюркоманията сред гагаузката интелигенция в Бесарабия обаче, придоива сериозен размах едва след разпадането на СССР, когато всевъзможни чужди емисари получават достъп до населените с гагаузи райони. В Турция например, към разработването на “гагаузката тематика” се насочват млади, перспективни кадри, които днес осъществяват контактите между гагаузката интелигенция и турската научна общност.

Въпреки наличието на тези процеси, натрапва се изводът (споделян при това от много авторитетни изследователи), че гагаузите са българи по своя произход, които, съхранявайки източно православната си вяра, през османското владичество са възприели турския език. Последният, като система, силно е бил променен съобразно българския им езиков стереотип. Те обаче са запазили традициите и обичаите си,

съхранявайки специфичния характер на бита и културата си, и съвсем доскоро са се самоопределяли като “българи”.

Днес гагаузи живеят в Молдова, Украйна, Русия, Средна Азия, България и Румъния. Общият им брой е почти 250 хиляди души, като основната част живеят в Бесарабия. Тук гагаузите наброяват 195 хиляди човека, от които 155 хиляди компактно населяват създадената през 1994 Гагаузка автономна република, призната, между другото, единствено от Турция. Тя заема площ от 1600 кв.км и се състои от три уезда: Комратски, Чадър-Лужски и Вулканешки. Районът и се определя като “аграрно-индустриален”, а земеделието все още играе значителна роля. Произвеждат се грозде, зърнени култури, слънчоглед, тютюн и вино. Гагаузите са известни майстори на килими. И днес повечето от тях съхраняват старите си, типично български, обичаи. За съжаление обаче, и те, както и потомците на някогашните волжски българи, са почти забравени от българското правителство. **(б.ж.в.: Съвр.”Волжки българи” няма, в Татарстан живеят казански татари, които нямат нищо общо със старото население на Волжка България. Потомци на волжките българи са съвр.чуваша! В България е пълно с глупаци-патриотари които се оставят поради собствената си глупост и незнание, да бъдат водени за носа от пантюристски пропагандатори от Татарстан като Фархат Нурутдинов и неговото „Булгаристко движение”!)**

• Магистър по география от СУ “Св.Климент Охридски”

сп.”НИЕ” бр. 6, юни 2001 г.